

SÁVAI JÁNOS

Pázmány és a szomaszkok

A szomaszkok genovai levéltárának dokumentumai

Bevezetés

375 esztendeje, 1616. november 28-án V. Pál pápa megerősítette az egy hónappal korábban kelt királyi ki-nevezést, amely Pázmány Pétert¹ az esztergomi érseki székre jelölte. A kinevezést azonban olyan bonyolult események előzték meg, amelyek mind a mai napig nyitott kérdésként állnak a történészek előtt. Pázmánynak ugyanis ki kellett lépni a jezsuita rendből és a szomaszok rendbe lépnie kinevezése előtt. Annyi ma bizonyos, hogy ezt nem önszántából tette. Sokan az átlépés megtörténtét is kétségbe vonják.²

A szomaszkok genovai házában található a rend történelmi levéltárának anyaga. Szeretném közreadni azokat a leveleket, amelyek a sokat vitatott kérdéssel kapcsolatban archivumukban találhatóak. Ezek a dokumentumok az ide vonatkozó tanulmányokban és a jezsuiták forrás-kiadványaiban³ már többnyire szerepeltek. Hivatkozási helyként viszont legtöbb

---

1 Pázmány életéről — tudásunk szerinti — legelső tanulmányok:

AMEYDEN, Teodorus, Petrus Cardinalis Strigoniensis Pasman, in: *Elogia summorum Pontificum et S.R.E. cardinalium suo aevo defunctorum ad Philippum nepotem*. Ms. XVII. saec. 2 tom. Vat. lat. 102337-102338. Pars I. 1601-1629. fol. 390; Pars II. 1630-1655. fol. 302. Paris, Bibliothéque nat. Fonds latin. 5177.

Ameijden (1586-1656) flamand újságíró és ügyvéd munkája a legrégebb kéziratós életrajz Pázmányról.

HODIK, Joannes, In nomine Domini Zebaoth. Amen. Statera dissertationis cuiusdam papistae, quam illustrissimus Petrus S.R.E. Presbyter Cardinalis Pázmány etc. invulgaris curavit... Bártfa, Klösz I. ny. 1632. Elején: Dedicatoriae.

2 PÁZMÁNY Péter, Válogatás műveiből. Sz.I.T. Budapest, 1983.

BITSKEY István, Pázmány Péter. Gondolat Budapest, 1986.

HARNEY, Martin S.J., Cardinal Peter Pázmány, Soul of the Counter — Reformation in Hungary. *Thouth* 11 (New-York 1936) 225-237.

II Cardinale Pietro Pázmány. *Civiltà cattolica* (1937) IV, 506-517.

KORNIS, Jules, Le Cardinal Pázmány (1570-1630), Paris (Association Guillaume Budé), 1937, 8, 76p. („Pázmány személyisége” c. mű fordítása.)

3 Az első nyomtatott életrajz Pázmány Péterről a Ribandeira által 1602-ben megkezdett bibliográfiai sorozatban jelent meg: Philippus ALEGAMBE S.J., Petrus Pazmany, in:

esetben hiányzik a szomaszk levéltár megjelölése. Ha nincs is lényegi eltérés a levelek másolataiban, mégis érdemes egybevetni őket. A szomaszk atyák történelmi levéltára (Archivio storico PP. Somaschi: A.M.G.) Genova-ban, a Szent Mária Magdolnáról elnevezett plébánia levéltárával (Archivio parrocchiale di S. Maria Maddalena di Genova: — GeM-A — 418-D) együtt mintegy négyszáz éves anyagot ölel fel.⁴ A bennünket érintő rendi levéltári anyagban a rend egyes házainak és az egyetemes rendtörténetre vonatkozó dokumentumok, a tartományi ügyek, a szerzetesek kiadott és kéziratot munkái, levelezések találhatóak. Pázmányra vonatkozik az a késői dokumentum, amelyet 1930-ban a szomaszkok akkori generálista, P.Luigi Zabarelli számára készített Dr. Alessandro Farevo (Favero?)⁵ kolozsvári történész. A szomaszk rendbe való lépés kérdését Fraknoi (Frankl) Vilmos háromkötetes, 1866-ban megjelent könyve alapján készült recenzióban tárgyalja. Az idézett szöveget előbb magyarul, majd olaszul hozza levelében. A levél szerzője magáról annyit mond, hogy „azon egyetemen tanít, amelyet valamikor a jezsuiták alapítottak ebben a városban (Kolozsvárott). Valamikor Pázmány is itt kezdte a tanulmányait, de az iskola ma (1930) a piaristák kezében van”. A levél végén ezt a summázást teszi: „Timon, Pray és Katona jezsuita történészek voltak”: talán ezzel azt akarta jelezni, hogy ezért adják Pázmány szomaszkokhoz való átlépéséről azt a magyarázatot, hogy az csak „formalitás volt”? (A levél jelzete: Pd. 1063, ff. 1—3.)

Scriptorum Societatis Jesu. Antwerpiae, 1643. 392-393. A szerző elsőrendű tanú, mint gráci filozófia tanár (1623-1626) gyűjtötte adatait; 1638-tól római rendi titkár.

Az első különálló életrajz (tíz verses fejezetben — elogium — adja Pázmány életét:

Pázmány Petrus S.R.E. cardinalis archiepiscopus Strigoniensis regni Hungariae primas; in gratam eiusdem memoriam: undecim vero reverendis nobilibus ac doctissimis dominis, eminentissimi Cardinalis e Viennensi collegio alumnis primam Deo hostiam offerentibus in affectuosam aggratulationem: ab eorundem coalumnis elogiis adumbratus. Anno 1660. Viennae Austriae, Matthias Cosmerovii.

4 A plébánia keresztelési anyakönyveit 1559-től vezetik.

A szomaszkok genovai levéltáráról:

P.TENTORIO, Marco c.r.s., I PP. Somaschi nella Parrocchia della Maddalena di Genova. Archivio Storico-PP. Somaschi — Genova. é.n.

5 A dolgozat külső borítóján megadta címét is: Dr.Alessandro Farevo, strada Elisabeta 44. Cluj (Romania).

A szomaszk rendben

A szomaszk rendet Emiliai Szent Jeromos (San Girolamo Miani) alapította, aki a katonai pályát otthagya pap lett.⁶ Először az árvák, kitasztottak gondozásának szentelte életét: 1528-ban Velencében, 1531-ben pedig Bresciában és Bergamoban alapított árvaházat. A hozzá segítségül csatlakozó papokból közösséget szervezett. A papi közösség központjáról, Somasca faluról kapta nevét: Ordo Clericorum Regularium a Somascha.⁷ Pázmány megnyilatkozásaiból nem derül ki, hogy a rend célkitűzéseivel mennyire azonosult? Ha egyáltalán nem volt szándéka oda belépni és csupán II. Mátyás király kikötései miatt lépett volna éppen ebbe a közösségbe, úgy tűnik, nincs jelentősége a kérdésnek.⁸ Azonban egy olyan szerzetesi közösségről van szó, amely a keresztény nevelés megújítását a papi élet belső megújulásával kötötte össze. Bizonyára nem került el Pázmány figyelmét, hogy ez a hallatlanul radikális életvitelű kongregáció a lelki értékek mellett valami egészen újat hozott: Emiliai Jeromos létrehozta Itáliában az első szakmunkás képző iskolákat.⁹ A kinevezés körüli viták részben a jezsuita kúria előbb említett elvi (a rendtagok lemondtak az egyházi méltóságról) és gyakorlati (Pázmányt ért gyanúsítás) színezettel keveredett.¹⁰

---

6 P. LANDINI Giuseppe, S. Girolamo Miani, dalle testimonianze processuali, dai biografici, dai documenti editi ed indeiti fino ad oggi, Roma, 1945.

a cura di Carlo PELLEGRINI, Vita del clarissimo signor Girolamo Miani gentil huomo venetiano (di autore anonimo) — edizione critica, 1970.

7 P. Marco TENTORIO, Somasca (da S. Girolamo al 1850), Ed. Archivio Storico PP. Somaschi, Chiesa Maddalena — Genova, é.n.

FRANKL Vilmos, Pázmány Péter és kora, Pest, 1868. I. 188-189.

BALANYI György, Szerzetesrendek, Budapest, 1933.

8 A jezsuita rend hallani sem akart Pázmány érseki kinevezéséről, nehogy ezzel precedens teremődjék a rendben, hogy a legjobb tagokat az egyházkormányzat szolgálatába állítják. Ennek az ellenállásnak a megkerülésére találta volna ki Mátyás király, hogy Pázmány hagyja el a jezsuitákat. E felfogás szerint Pázmány pusztán szemléltője és szenvedő alanya a kinevezési játékoknak. (vö.: ÖRY Miklós — SZABÓ Ferenc, Pázmány Péter (Válogatás műveiből), Budapest, 1983. I. 42.

9 P. Marco TENTORIO c.r.s., S. Girolamo Emiliani primo fondatore delle Scuole professionali in Italia (Documenti indeiti), Archivio Storico PP. Somaschi, Chiesa Maddalena — Genova, 1976. maggio. CHINEA Eleuterio, Dalle antiche botteghe d'arti e mestieri alle prime scuole industriali e commerciali in Lombardia. in: Arch. storico Lombardo, LIX. 1932, 437-514.

10 IVÁNYI Béla dr., Pázmány Péter kilépése a Jézus Társaságából. Körmend, Rábavidék ny. 1943. 24 lap.

A történészek az átlépést gyakorlatilag kizártak tekintik: „Pázmány fölött szinte összecsaptak a hullámok; most már jórészt tudta nélkül és akaratán kívül dülta harc mellette, illetve ellene. V. Pál pápa 1615. november 14-i brévéjében megengedte, hogy elhagyja a jezsuitákat, és hat hónapon belül átlépjen egy másik, szigorúbb rendbe. Pázmány nem élt ezzel a lehetőséggel; nem akart átlépni más rendbe csak azért, hogy onnan érsekké nevezzék ki”¹¹

A valóság viszont az, hogy Pázmány mégis kérte a pápától, hogy az említett átlépési engedély érvényét hosszabbítsa meg. Az 1615. március 5-én kelt bréve meg is adja az újabb hat hónap átlépési lehetőséget. A szomaszk kongregáció 1616. április 27-én tartott tanácskozási naplója szerint elfogadják Pázmány Péter jezsuita átlépését. Az átlépés megtörténtéről Timon és Pray érvelésével szemben¹² érdekes állásfoglalást képviselt Cordara: „Hogy Pázmány csakugyan átlépett a Sommaskák congregációjába, az legvilágosabban kitűnik magának Pázmánynak 1625 III. idus decembris Mutius Vitellescushoz intézett leveléből. „Ego — olvassuk ott — in Societate a prima adolescentia egi. Ut ad hoc munus Archiepiscopale, quum nihil minus, quam hoc cogitare, assumerer, Pauli Papae nutu in Congregatione S. Majoli translatus fui, ut illuc deinde ad Praelaturam promoverer. Et licet a Superioribus Ordinis Sommaschae litteras acceperim, quibus in Ordinem illius fuisse adscriptum significabatur, ego tamen nullam in eodem Ordinem professionem emisi, sed confestim ad Archiepiscopatum postulatus fui”¹³

A szomaszkok legfőbb elöljárójának írt levelében Alessandro Vasoli

---

11 ÓRY M. — SZABÓ F., Pázmány Péter, i.m. I. 43.

12 TIMON, Samuel S.J., De Petro Pazmany S.R.E. Cardinale, Archi — Episcopo Strigoniensi. In: *Purpura Pannonica, sive Vitae et res gestae Cardinalium ... Tyrnaviae*, 1715, 60-70.

PRAY, Georgius S.J., Petrus Pasmanus de Panasz. In: *Spe-cimen Hierarchiae Hungaricae complectens seriem chronologicam archiepiscoporum etc. Posonii et Cassoviae*, 1776. 183-189.

13 KATONA, Stephanus, *Historia Critica Regni Hungariae*, XXIX. 656. Idézi: FRANKL Vilmos, *Pázmány Péter és kora*, Pest, 1868. I. 188-189. CARDELLA, Lorenzo, Pietro Pasman. in: *Memorie storiche de Cardinali della Santa Romana Chiesa*. Roma, Pagliarini, 1793. VI. 287-290. LUKÁCS, László — SZABÓ, Ferenc, *Autour de la nomination de Péter Pázmány au siège primatial d'Esztergom (1614-1616) (Pázmány est — il resté jésuite après sa nomination?)*, AHSCJ vol. LIV (1985), p.141.

(1629. december 3-án) határozottan állítja, hogy „Pázmány bíboros úr az ő Szomaszk rendjében az én kezembe tett fogadalmat.”¹⁴

A történészek ezt a kijelentést tévedésnek ítélik: A. Vasoli összetéveszti a hitvallással, amelyet az eretnekségből való fölmentéshez kellett Pázmánynak letennie. Ez a magyarázat egy kissé erőltetettnek tűnik. Vasoli annyira határozott a kérdésben, hogy a fogadalom megtörténtének tényéről azt állítja, hogy azt bejegyezték Prágában a Kancelária regesztrumbába. A nevezett fogadalom a szomaszk előjáró levelére történt — amelynek eredetijét kész megküldeni — és nem az érseki szék betöltésével kapcsolatosan. Ezt annak a két gratuláló levélnek a tanúsága alapján is állíthatjuk, amelyet Don Vettor Capello, a sommaszkok előjárója írt gyors egymásutánban: 1629. november 19-én és 27-én. Ezekben határozottan állítja: nagy öröm a (szomaszk) rend számára, hogy ilyen kiváló tagja nyerte el a bíbort, de még örömtelibb volt az a nap, amikor 1616-ban Pázmány felöltötte a rend ruháját és fogadalmat tett. Éppen ennek alapján kéri az új bíborost, hogy pártfogolja a rend alapítójának, Boldog Emíliai Jeromosnak mielőbbi szentté avatását.¹⁵ Nem meggyőző az a kijelentés, amely szerint Vasolinak ez az „állítása egyszerűen tévedés”.¹⁶

Hogy Pázmány a gratuláció megköszönésén túl¹⁷ nem ápolta a szomaszk renddel a kapcsolatot, annak talán nagyon egyszerű emberi oka lehet. A szomaszk rendbe való tartozás életének egy igen szomorú időszakához fűződik: a rágalmak, a gyanúsítások odáig űzték, hogy jobbnak látta elhagyni a jezsuitákat. A szomaszkok közösségének vállalása ismét vádaskodás forrása lett: mindenáron érsek akart lenni, ezért lépett be hozzájuk. Ebből a lelkiismereti szorításból akart menekülni azzal, hogy felszámolta ezeknek a félmegoldásoknak még az emlékét is. Szinte a jó érzés ellen való, ahogyan éppen a szomaszk rendfőnök mindjárt a bíborosi kinevezés alkalmából lerohanja Pázmányt „a magas pártfogás” reményében.¹⁸

---

14 „Il Signor Cardinal di Strigonia fece professione nella sua congregazione di Somasca in mano mia”. AMG (Archivio Storico dei Chierici Regolari Somaschi, Genova), Pd. 1057, f.36. Vö.: AHSJ LIV (1985), 142.

15 AMG Pd. 1056, ff.38, 39.

16 „Après la nomination de Pázmány au Cardinalat, le Procureur Général des Somasques [Vettor Capello] a félicité le nouveau Cardinal hongrois: il écrit à Pázmány deux letters [le 19 et le 27 novembre 1629]. Il parle à tort de la profession religieuse somasque de Pázmány (Hist. Soc. 56 123^{r-v}; cf. Camperi 12-13, et notre Doc, 20e. AHSJ LIV (1985), i.m. 142.

17 Pozsony, 1629. december 16. AMG Pd. 1056, f.37.

18 „Sarebbe singolarissimo il favore, se al ritorno dello stesso Monsignore Motmann V.S. Illustrissima si degnasse d'honorarci di affettuose lettere in efficace

A kemény lecke tanulságai

A kérdés eldönthetetlennek tűnik, hiszen magának Pázmánynak a magatartásában is látunk némi elbizonytalanodást. Lényegében a kinevezési dokumentumok is jezsuitaként emlegetik.¹⁹ Ragaszkodása rendjéhez nem tette őt merevvé a többi szerzetesi közösséggel szemben: mind a ferencesek, mind pedig a pálosok ügyét a szíven viselte. Az utóbbiak reformjának komoly gondját az erről szóló levelei nagy száma is bizonyítja.²⁰ De a többi renddel kapcsolatban is ugyanezt a lelkiismeretes körütekintést tapasztaljuk. Pázmánynak kemény leckét szolgáltatott az élet: mind a saját, mind pedig többi szerzetesi közössége életében tapasztalhatta, mit jelent a rend életében, ha öncélú, belső viszályokban elvész az erő: a tagok kiábrándulnak, a vállalt feladatok helyett önmaguk bajait szolgálják.

A szomaszk levéltár egyik korabeli feljegyzés — töredékén néhány sorban ez áll: „Pázmány kitűnő egészségben érkezett Rómába március 28-án, vasárnap és a követ-kező csütörtökön a nyilvános konzisztóriumon megkapta a bíborosi kalapot; most látogatja a szent kollégiumot (a bíborosokat). Elismeréssel van iránta a pápai udvar és a pápa is szívélyes hozzá az ő jámborsága és más kiváló adottságai miatt.”²¹

Pázmányt a bíborossá való kinevezés alkalmából ismét megalázó megkülönböztetés érte: a császártól követi tisztet nyert, de erről a pápa hallani sem akart. Róma azzal indokolta döntését, hogy ez nem méltó egy bíboroshoz. Pázmány azzal érvelt, hogy más bíboros is teljeseített követi szolgálatot. A legfőbb érve pedig az, hogy számára a követség nem pusztá

---

raccomandatione della congregatione nostra, e de nostri interessi all'Illustrissimo Signor Cardinal Barberino et all'Eccellentissimo Signore Principe Savelli Ambasciator Cesareo, come la supplico humilissimamente” (AMG Pd. 1056, f.39).

19 V. Pál 1616, április 21-én kelt Breveje: „Dilecto filio Petro Pasman presbytero Societatis Iesu Paulus papa V”: ASV Secret. Brev. 535 102^{r-v}. Hist. Soc. 56 115^r-116^r. cfr. AHSJ v.54 (1985) pp. 131-133.

20 ASP Lettere vol.9 (1630-1646), ff. 30, 40: a pálosok vizitálása és reformja ügyében Pázmányt bizza meg a Propaganda Fide Kongregáció (1631. augusztus 2). Pázmány levelei a pálosok vizitálásáról: SOCG vol.391 (Memoriali del 1631) ff. 229, 232; Lettere vol. 13 (1633), ff.12, 17, 42, 47. vol.15 (1635), f. 21. vol.16 (1636), ff. 104-105; 106-107. Pázmány véleményét kéri Rómából a pálosok reformjáról 1637, április 10-én (Pázmány halála után három héttel): Lettere vol. 17 (1637), f. 25.

21 Pd. 1063: „Notizie varie sul Card. Pazman”.

cím, hanem a birodalom ügyeinek felelős képviselője.²² Mindez sokkal inkább lefoglalta Pázmány figyelmét, mint a régi, kicsinyeskedések miatt kialakult helyzet. Nem a szomaszkoktól fordult el Pázmány, hanem maga mögött tudta a régmúlt eseményeket. Nem akart „erényt” kovácsolni magának mások kisserűségéből, vagy személyes sérelmeit felmelegíteni ellenfeleivel szemben.

A 375. évforduló alkalmából szeretném közreadni a szomaszkok Cremona-i (volt) intézetében őrzött és itthon alig ismert Pázmány ábrázolást. A festmény éppen az említett „átlépést” örökítette meg. A kép felírata ugyanis: PETRUS PATZMAN UNG. E SOC. J. AD CONGREGATIONEM SOMASCHAE A PAULO V. TRANSLATUS ANNO 1616 ET AB URBA. VIII. S.,R.E. CARD. CREATUS AN. 1629.

Dokumentumok

A—63

f.53 Róma, Monte Citorio-i Szent Balázs Kollégium, 1616. április 27-i jegyzőkönyv.

A szomaszkok előjárósága elfogadja — a pápa és a császár kérésének eleget téve — Pázmány Péter fogadalmas jezsuita és teológus átlépését a rendjükbe. Az ügyben két pápai brève is érkezett, az első keltezése: 1616. március 5.

A di 27 Aprile 1616

D'ordine del medesimo Reverendo Padre Don Giovanni Falchetti Vicario del Collegio di Santo Biagio di Monte Citorio fu congregato il Capitolo conventuale etc. nel quale intervennero tutti l'infrascritti Padri cioè:

Il sudetto Padre Don Giovanni Falchetti Vicario

Il Padre Don Francesco Pocopanni

Il Padre Don Angelo Squarius

Il Padre Don Francesco Longo

Il Padre Don Giovanni Battista Pregerino

---

22 HANUY Ferenc, Pázmány Péter összegyűjtött levelei, II.k. 268-272. Az itt 728, 729 szr. levelek eddig ismeretlen korabeli másolatai találhatóak: Brescia, Queri-niana — ms. 7. 1.16 (Pázmány levele Francesco Barberini bíboroshoz, 1632 áprilisában); Venezia: Correr — ms. Cicogna — 2004-15 (Pázmány levele a római bíborosokhoz: 1632. április 13).

Don Vincenzo Toscan Diacono, et per ordine lasciato prima che partisse dal molto Reverendo Padre Don Alessandro Boccolo Procuratore Generale fu proposto essendo così comandamente espresso di Nostro Signore come detto Padre Procuratore affermò per essere accettato alla nostra Congregatione il P. Pietro Pazman Ongaro Sacerdote Professo, et Theologo della Compagnia di Giesù commorante al presente in Praga, e prima letta la copia del breve spedito sotto li cinque di marzo prossimo passato sotto l'anello piscatorio, nel quale Nostro Signore li d' facultà di passare dalla sua compagnia a qualunque altra religione osservante non ostante qualunque Constitutione in contrario et havendo vista l'attestatione dell'Illustrissimo Signore Lodovico Ridolfi Consiglier di Sua Maestà Cesarea nella quale attesta d'esservi la licenza del suo Generale, benchè non fosse necessaria come dal detto breve apostolico si raccoglie. Dipiù sendosi letto un secondo breve apostolico, nel quale Nostro Signore derogando a qualunque nostra constitutione in contrario se dell'ettó, come d'essere d'altra religione concede fu... (facoltà ?) al capitolo nostro Collegiale, di accettare il sudetto Padre et essendosi anco vedute l'attestationi fatte qui in Roma per le atti del Cesis Notario di Monsignor Illustrissimo Vicario di Roma de Vita et moribus del sopradetto Padre, fù con voti secreti da tutti per gratia fino a Sua Santità et per sodisfare alla più petitione di Sua Maestà Cesarea universalmente accettato al Novitiato della nostra Congregatione il soprascritto Padre Pietro etc. Si Contengono poi al sudetto Monsignor Ridolfi lettere del detto Padre Procuratore per l'istesso Padre di questa accettazione con una instruzione al medesimo della nostra Constitutione, habito etc. anco li fossero mandate, et nell'Archivio del detto Padre Procuratore si riposero le copie delli Brevi, et le attestationi soprannominate con nota di questa accettazione.

(Oldaljegyzet:) P. Pietro Pazman accettato alla religione fatto poi Cardinale dopo la professione fatta in mano di Monsignor Illustrissimo.

Pd. 1053

ff.29-32 Róma, 1616. április 18: Pázmány Péter, fogadalmas jezsuita engedélyt kap, hogy átlépjén a szomaszk rendbe. A rend elfogadja tagjai közé Pázmányt. A levél borítóján az összefoglaló jegyzet: „P. Pázmány Péter bíborosról, aki nálunk tett fogadalmat Prágában, 1616-ban; Alessandro Vasolo tanúsítványával, aki a fogadalmat kivette tőle”.

In Nomine Domini. Amen.

Per Hoc praesens publicum instrumentum cunctis ubique pateat evidenter et sit notum quod anno a Nativitate eiusdem Domini Nostri Jesu Christi Millesimo sex-centesimo decimo sexto, Indictione decima quarta, Die vero Nona mensis Aprilis; pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, et Domini Nostri, Domini Pauli Divina Providentia Papae Quinti, anno eius undecimo. In Domo solitae residentiae Perillustrissimi, et Reverendissimi Domini, Domini Almae Urbis Sanctissimi Domini Nostri Papae, Cardinalis Vicarii, Vicegerentis, coram eo, meque notario publico infrascripto Testibusque infrascriptis ad haec specialiter vocatis habitis, atque rogatis comparuit Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Venantius Felicius de Camerino I. V. D. et in Romana Curia Causarum Procurator dicto Domino Reverendissimo Domino Vicegerenti Exposuit et narravit Reverendum Patrem Petrum Pasemanum Hungarum ad praesens in Venerabili Religione Reverendorum Patrum Societatis Jesus (!) Sacerdotem Professum, in vim Litterarum Apostolicarum et Sacrorum Canonum Constitutionis, omnique alio meliori modo etc. Transitum facere in Venerabile Religione Somasca et ad docendum dictum eius generalem e dicta Venerabili Religione Societatis Jesus (!) ad dictam Venerabilem Religionem Somascam transire, et in eam ingredi possit, absque ullo Impedimento facto induxit In testes Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Ludovicum Rodolphum Nobilem Romanum Sanctissimi Domini Nostri Papae Intimum Cubicularium, ac Caesareae Maiestatis Consiliarium, et admodum Illustrissimum Dominum Ludovicum filium bonum meritum domini Vincetii Renzi laicum Romanum, quos tamquam de de praemissis verisimiliter informatos ad perpetuam rei memoriam petiit, et obtinuit per dictum Reverendissimum Dominum Vicesgerentem examinari super quibus. (29) Autem Romae in Regione Parionis, et ubi supra praesentibus ibidem audientibus, et intelligentibus Magnificis Dominis Antonio Lucatello Mediolanensi, et Salvatore Amadoro Romano Connotariis Sociis testibus ad praesentia omnia et singula vocatis habitis specialiter, atque rogatis. Successive statim, et incontinenti nullo alio actu interposito in executionem supradicti decreti; Pro Reverendo Patre Petro Pazemano Sacerdote Professo Societatis Jesus Hungaro, contra quoscunque examinatus fuit Romae in Palatio Solitae residentiae infrascripti Testis Regionis Columnae Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Ludovicus Rodolphus filius bonus meritis Domini Johanni Francisci Romanus Cubicularius Intimus Sanctissimi Domini Nostri Papae, ac Consiliarium

Caesareae Maiestatis per me etc. De mandato Domini etc. Testis etc. aetatis suae annorum viginti octo, cui delato Jurato veritatis dicendae, prout tactis etc. dixit, et deposuit summariae, et ad perpetuam rei memoriam prout infra, videlicet. Io so che il sudetto Patre Pietro è di età di anni cinquanta circiter, et è stato nella Compagnia del Giesù circa lo spatio di anni trenta, et adesso so che ad istanza della Maestà Cesarea, ha ottenuto Breve da Nostro Signore di poter trapassare alla Religione Somasca per cause, et negotii urgentissimi del Regno di Ungaria, et questo mi è noto per littere della Sacra Maestà come suo Ministro di sua Maestà, et di Sua Santità, per hauer anco trattato lo questo negotio. Item so per littere di Monsignore Illustrissimo Vescovo di Vienna Presidente del Consiglio di Sua Maestà Cesaria, che il sudetto Padre Pietro è nato di legittimo Matrimonio, e di Nobilissimo Sangue del Regno di Ungaria; Item so che esso continuamente (30) ha predicato in quel Regno contro li Heretici, ha stampati diversi libri, et si esercitava in altre opere i somma pietà e Religione, et questo mi è noto per le cause Sudette, et anco dalli Gesuiti, quanto anco per l'istesso Padre Pietro, che fù già tre anni mandato qui da Nostro Signore dalla bontà meritata del'Illustrissimo Cardinale di Strigonia a trattar per causa della fede Cattolica et so anco che stando agli frà li Padri Gesuiti non ha ne delitto, ne spergiuo, non è stato carcerato processato, inquisito, ne meno è stato mai bandito da nissun loco, ne meno so che habia hauta mai moglie, et so che egli non ha da render conto ne di tutela, ne di cura nissuna, et questo lo so per le cause sudette, et insomma concludo che è di honoratissimo sangue, fama, bontà, e di gran littere, e scienza singulare, et so che non ci e cosa che lo possa impedire a passare alla detta Religione in Causa Scientiae ut supra pro veritate facti etc; Pro eodem contra eosdem examinatus fuit ubi, et per quem supra de mandato Domini etc. per me etc. admodum Illustrissimus Dominus Ludovicus quidem Vincentii Renzi laicus Romanus Testis etc. aetatis suae annorum quadraginta sex, cui delato iuramento veritatis dicendae prout tactis etc. dixit et deposuit summariae, et ad perpetuam rei memoriam prout infra: videlicet. Io conosco il sudetto Patre Pietro già Gesuita dal anno 1614 del Mese di decembre mandato da Strigonia dalla bontà meritata del Illustrissimo Cardinale di Strigonia a (30v) Nostro Signore, al quale fussino insieme a parlarli due volte per cause urgentissime del sudetto Cardinale, et anco trattassimo di altri negotii di Ungaria appartenenti alla fede Cattolica, et ho inteso dire da lui, et da altri, che hora non mi ricordo, che lui è nato di buonissimo

sangue, et nobilissimo parentato in Ungaria, et lui è un gran tempo che dice messa, et è Sacerdote, et è valentissimo Predicatore e Teologo et huomo di gran valore, et seganalate littere, et homo di gran negotii, et so che ha ottenuto Breve da Nostro Signore di trapassare, et entrare nella Religione Somasca, et questo lo so che l'ho saputo dal Signore Cardinal Borghese istesso, et da Monsignor Cubellutio, et ho anco inteso dire da lui istesso che ha predicato contro li Heretici, et anco inteso dire da padri Gesuiti, et so che detto Padre Pietro non è mai stato scomunicato, inquisito, processato, prigione, ne meno bandito, ne so che habia mai hauta moglie, ne meno che havessi promesso a nissuna donna, et so che non ha debito alcuno, ne meno ha da render conto di tutela, ne administrationi, ma lui è huomo di buonissima Vita, et vive, et ha vissuto sempre da buonissimo Christiano, et Cattolico, et questo lo so, perchè l'ho praticato nel tempo sudetto et anco inteso dire da diverse persone, insomma dico che non ci è cosa alcuna, ne impedimento alcuno che lo possa impedire (31) a trapassare alla Religione sudetta et di questo ne è publica voce, et fama appresso tutti quelli che lo sanno e conoscono in causa scientiae pro veritate facti ut supra omni etc super quibus omnibus, et singulis praedictis petitum fuit a me notario publico infrascripto ut unum vel plura publicum, vel publica conficerem Instrumentum et Instrumenta prout spes fuerit, et requisitus ero.

Episcopi Saloniensis. App.o B.(?) M. Arch.

Et Ego Michaelangelus Cesium Curiae Illustrissimi et Reverendissimi Domini Almae Urbis Vicarii Notarius de praemissis rogatus praesens Instrumentum Subscripsi, et publicari iussi etc.

Joannes Garsia miseratione Divina titulis SS. quatuor Coronatorum S.R.E. Presbyter Cardinalis Mellinus nuncupatus, Sanctissimi Domini Nostri Papae Vicarius Generalis, Romanaeque Curiae, eiusque districtus Judex ordinarius etc. Notum facimus, et attestamur dominum Dominum Michaelangelum Cesium de praesentis rogatum, et qui ea subscripsit, et publicavit fuisse et esse publicum et authenticum, et legalem, ac fide dignum Notarium, Suisque Scripturis publicis, et similibus in Judicio, et extra Semper adhibitam fuisse, ac de praesenti adhiberi fidem. In quorum etc.

Datum Romae ex aedibus Nostris hac die 18. Aprilis 1616.

Felix Mazzarolus Notarius

(Az AMG-ban őrzött példányon Michaelangelus Cesium és Felix Mazzarolus sajátkezű írása és pecsét található, valamint M.Cesium sorai

mellett hármás halmot, vagy koronát jelző, címerszerű rajz: „M.A.C” betűkkel, alatta: „omnibus fidus”.)

(32) Praga. Del P.Pietro Pazman Cardinale Professo de nostri in Praga l'anno 1616, lettere col attestazione del Signor Alessandro Vasolo il quale lo riceve alla professione.

Pd. 1053

f.33 Pázmány Péternek címzett levél, V. Pál pápa brévéjével kapcsolatban: örömmel közli, hogy a szomaszk rend befogadj Pázmányt. Hamarosan küldeni fogja a rend habitusát (ruháját) és annak szabályzatát is. A szomaszk generálistól azért nem kap Pázmány levelet, mert közügyek miatt Milánóban tartózkodik.

Molto Reverendo Padre nel Signore Osservatissimo

Per ubbidire a Nostro Signore et dar gusto a Sacra Cesarea Maestà hó voluntieri accettati nella Nostra Congregatione di Somasca la Paternità Vostra come à Monsignor Nontio scrivo, et dalle lettere di Monsignor Lodovico Ridolfi che con ogni affetto si è adoperato in questo negotio indenderf à pieno. Però conforme all'instruttione, che l'invio riceverà l'habito Nostro, et à suo tempo la Professione dal sudetto Monsignore in nome de Padre Nostro Generale per la facultà che nel Breve Sua Santità li concede con più commodità li mandarò copia delle Nostre Constitutioni per per l'intiera osservanza di quelle, et la forma di far la Professione, et se dal Padre Generale Vostra Paternità non riceve lettere lo iscusi per adesso ritrovandosi in Milano per negotii publici. Restami solo à dirli, che habbia per raccomandato nelli Suoi Santi Sacrificii la Nostra Congregatione che sempre li sarà Madre amorevole, et Benigna, sicura che Vostra Paternità con affetto filiale l'amerà, et nelle occorrenze procurerà l'accrescimento, et honore di essa. Con qual fine di Vivo Cuore me li offero, et raccomando.

Di Roma questo di etc.

D.V.P.M.R.

P.Pietro Pazman Praga.

Pd. 1053

ff.34-35 V. Pál pápa brévéje: 1616. március 5. A pápai irat hivatkozik egy „ismert okra”, amely miatt Pázmánynak ki kell lépni a Jezsuita Rendből. Az ok pedig nem más, mint a császár ismételt kérése. Ugyanakkor világosan beszél arról is, hogy Pázmánynak be kell lépnie egy másik szerzetes közösségbe, amelynek ruhájába öltözve fogadalmat kell

tennie. A másolat végén Lodovico Ridolfi tanúsítványa olvasható, amely igazolja, hogy a jezsuiták generálisa hozzájárult Pázmány kilépéséhez.

PAULUS PP. V.

Dilecte fili salutem, et Apostolicam benedictionem. Alias pro parte tua nobis expositio quod tu, qui habitum per clericos regulares Societatis Jesu gestari solitum susceperas. et professionem per eos emitti consuetam emiseras regulares certis de causis Nobis notis, e praedicta Societate egredi, et ad aliquem ordinem regularem ab Apostolica Sede approbatum, in quo regularis observantia vigeret, te transferre, et habitum per ordinis huiusmodi fratres gestari solitum suscipere, ac professionem per eosdem emitti consuetam expresse emittere cupiebas. Nos supplicationibus tuo nomine nobis tunc humiliter porrectis inclinati, tibi ut e dicta Societate, Superiorum tuorum petita licet non obtenta licentia egredi, et ad aliquem ordinem regularem praedictum dummodo in ea regularis observantia vigeret, si in illo benevolos invenisses receptores te transferre, et ibi servatis alias ex praescripto statutorum ordinis huiusmodi Apostolica auctoritate confirmatorum servandis, habitum per illius fratres gestari solitum suscipere, et professionem per eosdem emitti consuetam suo tempore expresse emittere libere, et licite posses, et valeres eadem auctoritate concessimus, et indulimus. Volentes quod translatio praedicta infra sex menses ex tunc proximos fieret, et interim sub Superiorum tuorum obedientia viveres, et alias prout in nostris in simili forma Brevis (34) expeditis litteris, quarum tenorum praesentibus pro sufficienter expressis haberi volumus, plenius continetur. Cum autem sicut nobis nuper exponi fecisti tu hactenus certis de causis nobis notis e praedicta Societate ad alium ordinem te transferre non potueris, minusque infra tempus dictorum sex mensium, qui ut asseris adhuc durant, id facere posse speres Nobis propterea humiliter supplicari fecisti, ut dictorum sex menses ad aliud nobis benevolum tempus extendere, et prorogare de benignitate Apostolica dignaremur. Nos te amplioribus favoribus, et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicatis, suspensionis, et interdicti, aliis ecclesiasticis sententiis censuris et poenis a Jure, vel ab homine quovis occasione, vel causa latis si quibus quam multum (?) innodatus ad effectum existis praesentium dumtaxat consequens harum serie absolventes, et absolutum fere ccensentes huiusmodi supplicationibus inclinati, Concessionem, et Indultum, ac desuper confectos litteras huiusmodi ipsosque sex menses tibi ut precatur praefixos ad alias sex menses a fine primo dictorum sex

mensium huiusmodi computandos quibus quidem sex mensibus per praesentes prorogatis durare tu e dicta Societate ad alium ordinem servatis alias in omnibus, et per omnia praesentiarum litterarum forma te transferre possis; ac debeas eadem auctoritate tenore praesentium extendimus et prorogamus, ac ampliamus. Non obstantibus illis, (35) quae in eisdem litteris volumus non obstare ceterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die V. Martii M.D.C.X.VI. Pontificatus Nostri Anno Undecimo.

S.Cobellutius. Jo.Angelus.

Io Lodovico Ridolfi affermo ch'il Padre Pietro Pasman ha ottenuta licenza del Reverendissimo Padre Generale d'Gesuiti di potere trapassare ad altra Religione, così ordinatosi da Sua Santità alli Padri Sommaschi ch'sia accettato, in quorum fidem posui. Die X. Aprilis 1616. Io Lodovico Ridolfi mano propria.

(35v) Dilecto filio Petro Pasman Presbytero Societatis Jesu.

Pd. 1054

f.32. Róma, 1616, április 29. A szomaszkok legfőbb elöljárójának levele. Közli, hogy a pápa utasítására közösségükbe fogadja Pázmány Pétert.

Illustrissimo e Reverendissimo mio Signore e Padrone Colendissimo.

Nostro Signore mi comandó alli giorni passati, che volessi accettare nella Congregatione il Padre Pietro Pazman Sacerdote Professo della Compagnia di Gesù per quelle giuste ragioni, che V.S. Illustrissima sa molto bene. Però per ubbidire è Sua Santità habbiamo ricevuto all'habito Nostro il Sudetto Padre, come con questa mia attesto, et affermo. Porra dunque V.S. Illustrissima in essecutione del Breve sopra ciò ispedito dargli il Novitiato, e la Professione a suo tempo. Trattandolo in questo, mentre sotto l'Ubbidienza, et cura di V.S. Illustrissima conforme l'instruttione che mando all'istesso Padre. Del Collegio Nostro, che si è cominciato in Melfi ne spero con l'aiuto di Dio felice progresso non ostante il gran contrasto fatto dalli Augustiniani; lo raccomando però con ogni affetto à V.S. Illustrissima come parto Suo, et opera di grand'utile à quei Popoli. Con che facendoli profondissima riverenza, et offerendo me stesso, e la mia Congregatione. Dal Signore li priego ogni maggior essaltatione. Di Roma questo di 29 Aprile 1616.

Di V.S. Illustrissima, et Reverendissima obligatissimo e divotissimo servo

Il Procurator Generale di Somasca.

Pd. 1056

f.37. Pozsony, 1629. december 16. Pázmány megköszöni a bíborossá való kinevezésekor kapott gratulációt. A szomaszkok generálisához. A neki tulajdonított érdemeikről csak annyit mond, hogy azt úgy veszi, mint az iránta tanúsított jóindulat jelét. Egyébként önmagában — az Isten kegyelmén kívül — semmi alkalmasságot nem talál a bíborosi méltóságra. Eredeti levél, Pázmány aláírásával.

Admodum Reverende Pater.

Gratulationem Paternitatis Vestrae non suo duntaxat, sed et Universi Ordinis nomine oblatam, eo quo par est benevolentiae affectu accepi. Et ea quidem, quae de meis meritis commemorat, amoris, et benevolentiae Paternitatis Vestrae deputo. Nam in me, praeter Sanctissimi Domini Nostri gratiam, nihil Cardinalitio honore dignum comperior. Si tamen orationibus Paternitatum Vestrarum adjuvabor, eo conatus omnes defigam, ut Deo et Ecclesiae, atque etiam Paternitatibus Vestris, meos labores impendam, tanto alacrius quanto brevior, superest mihi vitae cursus. Valeat felicissime Paternitas Vestra.

Posonii, die 16 Decembris. Anno 1629.

Admodum Reverendae Paternitatis Vestrae

Addictissimus

Cardinalis Archiepiscopus Strigoniensis mp.

Pd. 1056

f. 38. Róma, 1629. november 19. Don Vettor Capello, a szomaszkok generálisának első levének másolata Pázmány Péterhez, bíborossá kinevezése alkalmából. Emlékezteti a bíborost arra a másik, örömteli napra, amelyen ő (Pázmány) a szomaszk rendbe lépett: felöltötte a rend ruháját és fogadalmat tett 1616-ban. Kéri az újdonsült bíborost, hogy — amint ez szokás más hasonló magas tisztségre jutott szerzetes esetében is — pártfogolja rendjét. Jó lenne, ha ajánló sorokat írna Barberino bíboroshoz és Savelli herceghez, aki a császár követe, hogy a szomaszk rend alapítójának, Boldog Emiliani Jeromosnak (Beato Girolamo Miani) már befejezéshez közeledő szentté avatási ügyét ezzel előbbre vigye.

Copia della prima lettera scritta da me Don Vettor Capello al Signor Cardinal di Strigonia nella sua creazione.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore.

Gioisse la mia povera Congregazione nell'esaltatione di V.S. Illustrissima all'eminenza della Cardinalitia dignità mentre vede

riconsciute le sue virtù, pregiato il suo gran merito, accresciuta la sua Autorità, et appoggiata la Chiesa d'Iddio ne maggiori suoi bisogni al sommo valore e prudenza di V.S. Illustrissima con indu-bitata certezza, che mediante la pietà sua posse assicurarsi della benigna protezione di Cesare Serenissimo e del maggior profitto della Religione Cattolica, e se bene questo è il sentimento comune della Corte di Roma, che perciò ne fà pubbliche dimostrazioni di allegrezza. La mea Congregatione singolarmente gioisse poiche resta anch'essa partecipe degl'honori e delle grandezze di V.S. Illustrissima come anco si rallegró nel vedersi accrescere lo splendore l'anno 1616. mentre si degnó d'annoverarsi tra suoi Religiosi, vestire l'habito suo, e professare in essa. Favore segnalatissimo, e per tale riconosciuto all hora da tutti li miei Padri di questo Collegio di S. Biagio di Monte Citorio, mentre unitamente convennero nel ricever la gartia con la meritata commendatione de suoi gran'meriti. Io a nome de miei Padri e di tutta la Congregatione con ogni maggior affetto me ne rallegro con V.S. Illustrissima, e lo supplico humilmente ad esserci benignamente cortese della continuatione di questáhonore, e della sua alta protetione appresso Sua Maestà Cesarea et appresso Sua Santità qui in Roma, acció ne proviamo quegl'effetti, che sogliono produrla pietà e l'affetto de Religiosi inalzati all'eminenza nella quale si conosce V.S. Illustrissima meritamente collocata verso la sua Religione, la quale nella persona mea come di Procurator Generale di essa se inchina humilissemento f V.S. Illustrissima e con repplicate et affettuosissime congratulationi se le raccomanda in gratia e l'assicura di continuare con fervore di spirito à pregarle accrescimento di felicità, lunga vita e la meritata esaltatione. Colmerebbe V.S. Illustrissima i favori, e le gratie se si degnasse di honorarci di sue affettuose lettere all'Illustrissimo Signor Cardinal Barberino et all'eccellentissimo Signor Prencipe Savelli Ambasciatore Cesareo, acció protegessero la mea Congregatione in ogni occorrenza, e particolarmente nella causa della Canonizzazione del Beato Girolamo Miani fondatore di essa già ridotta a fine il che si ricorrerà dalla benignità di V.S. Illustrissima.

Roma li 19. 9bre 1629.

Di V.S. Illustrissima

Humilissimo e devotissimo servitore

D.Vettor Capello Procurator Generale.

Pd. 1056 .

f. 39. Róma, 1629. november 27. Don Vettor Capello Pázmányhoz írt második gratuláló levelének másolata. Kihasztnálja az alkalmat, hogy Mons. Motman fölkeresi Pázmányt: arra kéri a bíborost, hogy küldjön rendjük ügyében néhány ajánló sort. Emlékezteti Pázmányt, hogy milyen nagy örömmel fogadta be őt a szomaszk rend 1616-ban és most az egész közösség lelkesen ünnepli tagjuk „felmagasztalását”, akinek erényeiről és érdemeiről — éppúgy, mint az előző levélben — dicséreteket zeng.

2 lettera all'Illustrissimo Signor Cardinal di Strigonia.

Illustrissimo e Reverendissimo Signore.

Rappresentai sotto li 19 del corrente mese à V.S. Illustrissima quanto più vivamente potei nella commune allegrezza della Corte per l'esaltatione sua al Cardinalato il giubilo di tutta la mia Congregatione ho stimato convenir repplicare con occasione di Monsignore Motman il quale se ne viene à servire V.S. Illustrissima et accertarla di vantaggio dell'umile divotione nostra, che se per avanti fummo à parte de suoi gran meriti, dopo che si degnò vestire l'habito nostro e professare sino l'anno 1616. hora si vediamo fregiati di si sublime dignità col mezzo delle sue singularissime virtù, e perciò ne gioisse la Congregatione nostra singularmente, onde io come Procurator Generale di novo me ne rallegro singularmente con V.S. Illustrissima e con vivo sentimento di riverenze et humil affetto la supplico a continuarci l'honore et arichirci della sua alta protettione appresso Sua Maestà Cesarea, e Sua Santità, onde ne godiamo gl'effetti della sua grande pietà, e potiamo nella participatione delle sue meritate grandezze gloriarsi ancora come humilissimi servitori di V.S. Illustrissima dell'honore di quelle gratie, che largamente agl'altri ella comparte. Le publiche dimostrazioni di allegrezza fatte per tutti li lochi nostri d'Italia per la promotione Sua attestano l'humil osservanza dell'animo nostro riverentissimo alla persona di V.S. Illustrissima gif inviata col mezzo di questo honore al supremo trono dovuto a suoi gran meriti et à quell'eminenza portata dall'eccellenza delle sue virtù, onde solo ci resta per corrispondere pienamente all'obbligo nostro di proseguire nel pregare Sua Divina Maestà che le sia largo remuneratore con la pienezza della Sua Santa gratia in una lunga e felice vita, come faremo con affetto di Spirito. Voglia il Signore concederci di poter rivedere o servire di presenza V.S. Illustrissima in Roma, o pur costi, come con l'animo osservantissimo se le inchiniamo profondissimamente. Sarebbe singularissimo il favore, se al ritorno dello stesso Monsignore Motmann V.S. Illustrissima si degnasse d'honorarci di affettuose lettere in efficace

raccomandatione della Congregatione nostra, e de nostri interessi all'Illustrissimo Signor Cardinal Barberino et all'Eccellentissimo Signore Prencipe Savelli Ambasciator Cesareo, come la supplico humilissamente.

Roma li 27 9bre 1629.

Di V.S. Illustrissima

Humilissimo e devotissimo servitore

D. Vettor Capello Procurator Generale della Congregatione di Somasca.

Pd. 1057

f. 36. Firenze, 1629. december 3. Alessandro Vasoli, a Szent Lőrinc priorja igazoló levele a szomaszkok generálisához: Pázmány az ő kezébe tette le a szomaszok kongregáció fogadalmát. Nála (Vasolinál) van az az utasítás, amelyet elődje adott ki, vagy a jelen szomaszok előljáró hogy Pázmánnyal az esedékes noviciátust és az említett fogadalmat letegye. Ennek — ha szükséges — elküldi eredetijét. A fogadalom tényét bejegyezték Prágában a Kancellária regisztereibe.

Molto Illustre et Molto Reverendo Signor Padrone Colendissimo

Il Signor Cardinal di Strigonia fece professione nella sua Congregatione di Somasca in mano mia, e se ne rogó instrumento, che restó in mano di Sua Signoria Illustrissima, et credo anco si registrasse ne libri della Cancelleria di Praga. Tengo appresso di me l'ordine datone o da Lei o dal suo antecessore a Monsignor Nuntio di dar il novitiato a detto Signore, e poi anco farli far la professione, e le ne mando copia e se anco sarà di suo gusto, li madaró l'originale. Sicome saró prontissimo a servirla in (36) ogn'altra occasione, dedicandomeli servitore di sincero affetto, et le bacio al fine di tutto core le mani.

Di Fiorenza il di 3 xbre 1629.

Di Vostra Signoria Molto Illustre et Molto Reverenda

Devotissimo et vero servitore

Alessandro Vasoli Priore di S. Lorenzo

János SÁVAI: Péter Pázmány und der Somaschenorden. Dokumente aus dem Ordensarchiv in Genua

Die Umstände des Austritts von Péter Pázmány aus dem Jesuitenorden ist in der Kirchengeschichte und in der historischen Literatur schon lange diskutiert. Die diesbezüglichen Protokolle, Breven und Briefe werden hier zum erstenmal im ganzen Umfang veröffentlicht. Der Orden „Clericorum Regularium a Somascha“ wurde Anfang des 16. Jahrhunderts zur Pflege der Waisen und Ausgewiesenen gegründet. Laut Protokoll der Kongregation des Ordens den 27. April 1616 wurde der Übertritt des Jesuiten Péter Pázmány bewilligt. Diesmal werden neun Dokumente aus den Jahren 1616 bzw. 1629 publiziert.